

Zingen in de nacht

Zingen in de nacht

Lichtpuntjes voor mensen in het donker

G.W. Marchal

Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council® (FSC®) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

www.gertmarchal.nl

www.uitgeverijboekencentrum.nl

Ontwerp omslag: Marion Rosendahl

Vormgeving binnenwerk: Gerard de Groot

Redactionele bewerking: Jeannette Wilbrink-Donkersteeg

ISBN 978 90 239 7102 3

NUR 707

© 2016 Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Woord vooraf	7
1. Zingen in de nacht – Psalm 118:24-29; Marcus 14:26-31	12
2. Ge(lit)tekend – Genesis 32:22-32; 2 Korintiërs 12: 6-9	18
3. Trouw – Deuteronomium 32:1-4; 2 Timoteüs 2:3-13	24
4. Krokus en beton – Prediker 9:13-18; Openbaring 5:1-10	30
5. Voor de nood geboren – Spreuken 17:13-17; Filippenzen 2:5-11	36
6. Sporen van licht – Psalm 43; Lucas 1:76-79	42
7. Een gesprek in de nacht – Psalm 51:12-15; Johannes 3:1-13	48
8. Het wordt kouder! – 2 Samuël 6:11-14; Matteüs 24:1-14	54
9. Vertel mij, wat heb je in huis? – 2 Koningen 4:1-7; Marcus 6:34-44	60
10. Op de grens van donker en licht – Psalm 130; Romeinen 13:11-12	66
11. Verademing – Exodus 23:1-12; Lucas 12:13-21	72
12. Parel – Jesaja 62:1-5; Romeinen 14:13-17	78
13. Terug van weggeweest – Ruth 1:19-22; Lucas 18:1-8	84
14. Troost – Jesaja 66:12-14; Johannes 16:5-11	90
15. Geboeid tot vrijheid – Jeremia 20:7-9; Matteüs 7:28-29	96
16. Eerbied – Prediker 4:17-5:6; Hebreeën 12:25-29	102
17. Kijken en zien! – 2 Koningen 6:8-18; 2 Koningen 6:19-23	108
18. Tijd is... – Prediker 3:1-15; Matteüs 28:16-20	114

Woord vooraf

Het ernstige herseninfarct had al toegeslagen toen er in de zomer van 2013 een laatste 'luisteroefening' van dr. G.W. Marchal in de Veluwe Kerkbode verscheen. De meditatie ging over Mefiboset, die verlamd was aan beide voeten. 'Nu zou hij in een rolstoel zitten', merkte de predikant op. Terwijl de lezers van de kerkbode de luisteroefening lazen, was ds. Marchal zelf verlamd geraakt, in een rolstoel terechtgekomen en niet meer tot spreken in staat.

Het gedicht van Nel Benschop dat ds. Marchal bij zijn meditatie over Mefiboset had geplaatst, werd werkelijkheid voor wie hem opzocht:

'Je zó te zien, zo krachteloos en uitgeblust,
dat maakt me zo verdrietig en ontdaan;
moet je nu zó je leven verder gaan?
Is er voor jou geen vreugde meer, geen rust?
Ik voel me machtelozer, ied're keer
als ik je zie, al doe ik opgewekt;
maar dat's de buitenkant, die slechts bedekt
wat er van binnen knaagt aan zorg en zeer.
Stelt God zó ons vertrouwen op de proef?
Wij hadden alles in Zijn hand gelegd –
komt er nog iets van onze hoop terecht?

Speelt Hij met ons? Is ons geloof de troef?
Dat kan toch niet? God, laat ons niet alleen,
wij laten U niet los, voordat Uw hand
ons vastgrijpt en ons voortleidt door dit land
dat donker is omdat Uw zon verdween.'

Zijn gemeenteleden in Welsum, voor wie ds. Marchal tot op de dag voor het infarct met hart en ziel werkte, herlazen wat hun predikant ooit geschreven had over zijn vriend 'Grote Ben, geveld door een hersenbloeding': 'Onze hersenen zijn een supercomputercentrum, super in een zodanige macht verheven dat ons verstand er in de verste verte niet bij kan. Een aantal dingen kunnen we beschrijven, maar dat is iets anders dan verklaren. De hersenen zijn een samspel van minionderdelen waarin we de weg eigenlijk niet weten. Grote Ben is rechtszijdig verlamd. Er komt weer een beetje beweging in zijn been, maar zijn arm laat het vooralsnog afweten. Het spraakvermogen was aanvankelijk minder dan mondjesmaat, maar keert geleidelijk terug. Ineens is je leven totaal veranderd. Wat tot dusver gewoon leek te zijn, wordt nu heel bijzonder. Praten spreekt niet vanzelf. Dat je spieren bewegen, aangestuurd door een geheimzinnig centrum in je hoofd, is verbazingwekkend. Het kost je ongekend veel moeite, en bezorgt je veel pijn en verdriet, om met zo'n bomkrater in je leven om te gaan en omhoog te klauteren.'

Lange maanden van moeizaam omhoogklauteren volgden ook voor ds. Marchal. Gesteund door zijn vrouw, kinderen en kleinkin-

deren, omringd door vrienden en gemeenteleden ging hij de weg van revalidatie, van keihard knokken, van heel hard werken, van hartstochtelijk bidden; een periode die niet zonder resultaat bleef, niet zonder zegen. In december 2013, ruim een half jaar na die dramatische zevende juni, mocht ds. Marchal terug naar zijn huis, om van daaruit verder te werken aan zijn herstel. De rolstoel bleef echter nodig, en het praten bleef voor hem – taalliefhebber bij uitstek – beperkt tot een enkel woord, een enkele zin. Maar de lofzang, die werd nog altijd voluit gezongen.

Al snel na het infarct bleek dat het hersendeel met de taalfuncties weliswaar was beschadigd, maar – zoals vaker voorkomt – niet het muzikale deel. In het ziekenhuis, in het revalidatiecentrum en later thuis in de studeerkamer zongen en zingen wij wekelijks. Van de nood: 'Uit diepten van ellende / roep ik tot U, o Heer'. Van de hoop: 'Als g'in nood gezeten / geen uitkomst ziet / wil dan nooit vergeten / God verlaat u niet.' Van de troost: 'Gij zijt zo diep vertrouwd met mij: / wie weet mijn wegen zoals Gij? / Gij kent mijn leven woord voor woord, / Gij hebt mij voor ik spreek gehoord.'

Ik geloof dat deze gouden uren mij altijd zullen bijblijven. Soms denk ik aan de regels van dr. W. ter Horst, die ds. Marchal citeert in zijn boek *Luisteren met het hart*: 'Samen zingen is – dunkt me – het meest hartverwarmende en het meest hartverscheurende spel dat mogelijk is. Alleen het hymnische is wijd genoeg om troostbieder en troostzoeker en de hele werkelijkheid te omvatten.'

Tussen de boekenwanden van de studeerkamer in Apeldoorn

blijkt telkens dat ook zingen een vorm van communiceren is, dat een lied nieuwe openingen geeft voor een gesprek, hoe moeizaam soms ook. De klein geworden wereld gaat door een gezang zomaar weer wijd open, open naar buiten, naar de Toekomst, naar het verleden, naar hen die voorgingen:

naar Dietrich Bonhoeffer (1906-1945), die ons voorhoudt: 'Valt om ons heen steeds meer het diepe zwijgen, / de eenzaamheid, die nergens uitkomst ziet, / laat ons dan allerwege horen stijgen / tot lof van U het wereldwijde lied.'

naar Jochen Klepper (1903-1942), wiens Gezang 130 wij niet met droge ogen kunnen zingen: 'De nacht is haast ten einde / de morgen niet meer ver. / Bezing nu met verblijden / de held're morgenster. / Wie schreide in het duister / begroet zijn klare schijn / als hij met al zijn luister / straalt over angst en pijn.'

In zijn boek *Groeten van God* haalt ds. Marchal herinneringen op aan 'meester Broekman', die een deel van zijn jonge jaren in Duitsland moest doorbrengen – de prijs voor zijn verzet tegen de Duitsers – en die in zijn latere jaren ook door een hersenbloeding werd getroffen. De woorden die ds. Marchal aan de bovenmeester wijdt, zijn nu ook naadloos op hemzelf van toepassing: 'Deze unieke, heldhaftige man, altijd foutloos in zijn spreken en schrijven, moest steeds meer naar woorden zoeken. Voor mij was dit een brok tragiek, maar ook deze moeiten heeft hij boven-meesterlijk gedragen en bevochten om ze naar vermogen de baas te blijven.'

De lofzang houdt ons staande, zoals ds. Marchal dat verwoordt in de eerste meditatie in deze bundel. Met het lied op de lippen kan hij dankbaar doorgeven wat hij zelf ontving, met een hartelijke blik, een aandachtig luisterend oor, een hand die naar boven wijst en: met preken en meditaties die hij uiterst geduldig, met één vinger, met volharding en vreugde overtikt. De zorgvuldig met zwarte vulpen uitgeschreven teksten, ooit in schitterend handschrift op papier gezet en zonder ook maar één doorhaling, worden een voor een persklaar gemaakt. Monnikenwerk, dat meer dan de moeite waard zal zijn. Blijde boodschap, waarin doorklinkt dat er reden is om een loflied te zingen 'in nacht en ontij, in dagen van vreugde en van verdriet, met het kruis in zicht...' Omdat, wat er ook veranderen mag, de Eeuwige Trouwe niet verandert.

| 11

Apeldoorn/Lieren, herfst 2015
Jeannette Wilbrink-Donkersteeg

1. *Zingen in de nacht*

12 |

‘Nadat ze de lofzang hadden gezongen, vertrokken ze naar de Olijfberg.’

O.T. Psalm 118:24-29; N.T. Marcus 14:26-31

Soms schieten mij woorden te binnen die eigenlijk niet bestaan. Toch helpen ze mij om dingen beter te begrijpen. Ik noem twee voorbeelden:

Een stiltemeter. Er zijn thermometers, barometers, hygrometers. Maar stiltemeters...?

In het contact met mensen, de communicatie, de overdracht, hoop je dat er iets gebeurt. Dat geldt ook voor elke kerkdienst. Er kan daar een betrekkelijk lege stilte ontstaan, omdat de boodschap niet landt. Of een beleefde stilte, op de wijze van: ook dit gaat voorbij en straks is er koffie. Er bestaat echter ook een geladen stilte, waarin er echt iets gebeurt, over en weer. Om die stilte bidden en werken we.

Het andere voorbeeld: een stemmingsmeter. Zo u wilt: een stemmingswijzer. We kennen wel een stemvork, een stemwijzer, een kieswijzer. Maar een stemmingswijzer...?

Waar zou zo'n ding goed voor kunnen zijn met betrekking tot de kerkdienst? Dat heeft alles te maken met de stemming waarin u verkeert op het moment dat u de kerk binnengaat. Bent u opgewekt? Dankbaar tot en met? Of is er sprake van het andere uiterste: voelt u

zich somber, bitter, wanhopig? Ik laat alle varianten hierop nu maar even ongenoemd. Om dichter bij huis te blijven: wat is er die ochtend voorgevallen? Hoe waren de ervaringen de afgelopen week? Hoeveel littekens heb je op je lijf, in je ziel? Waar denk je aan met het oog op de komende week? Je krijgt een papier in handen. De bedoeling is dat we samen zingen. De inzet is niet zo zuinig. 'Zing, mijn ziel, voor God uw Here.' En: 'De vreugde voert ons naar dit huis.'

Degene die dit allemaal opgesteld heeft, is blijkbaar zo vrij om voor ons te denken. Misschien ben ik helemaal niet in de stemming om een lofzang te zingen. Zou een stemmingswijzer niet veel democratischer zijn? Dat moet toch kunnen met de hulp van enige slim ontwikkelde apparatuur? We peilen hoe de stemming is en stemmen daar de liederen op af. Misschien zou de uitslag kunnen zijn: vanavond wordt er om respectabele redenen niet gezongen.

Ik verbind al deze gedachten, invallen en uitvallen met dat wonderlijke regeltje uit het Evangelie: 'Nadat ze de lofzang hadden gezongen, vertrokken ze naar de Olijfberg.'

Hoe was de stemmig vooraf en nadien? Ook zonder een exacte stemmingsmeter kom je een heel eind. Het is lijdenstijd. Donkere wolken pakken zich samen boven het hoofd van de Meester. Hij en zijn leerlingen vieren het Pascha, zoals dat gebeurde sinds de bevrijding uit het angstland, Egypte.

Alleen, bij het brood en bij de wijn klinken woorden..., heel apart! 'Dit is Mijn lichaam voor u...' En: 'Dit is het bloed van Mijn verbond, u ten goede.'

Er klinken nog meer woorden, waar je – modieus en onderkoeld gezegd – bepaald niet vrolijk van wordt: ‘Voorwaar, Ik zeg u, dat een van u Mij verraden zal.’

14 | Even later, als ze van tafel gaan, komt Getsemane in beeld. Daar gebeuren dingen, te groots, te diep voor menselijke woorden. Nodig zou zijn ‘een taal waarvoor geen teken is in dit heelal’. Een stemmingswijzer zou iets aangeven in de trant van: bedrukte stilte, dreigende atmosfeer, alstublieft geen gepraat voor de vaak... Hoe dan ook, helemaal geen reden om een hooggestemd lied te zingen.

En dan lezen we, wonder boven wonder of, zo u wilt, te gek voor woorden: ‘Nadat ze de lofzang hadden gezongen, vertrokken ze naar de Olijfberg.’

Het is de overgang, de overstap van die gebeurtenissen aan tafel naar die in de hof van Getsemane. Dat er gezongen wordt op dit dramatische moment is vreemd, anders dan wij verwachten. En het gaat je nog meer duizelen als je tot je laat doordringen wát er gezongen wordt.

Wie een beetje thuis is in de Bijbel, in de liturgie van de paasviering, kan de woorden van deze lofzang aan de weet komen. Aan het eind van zo’n viering werden en worden de Psalmen 113 tot en met 118 gezongen. Of je het nu gek vindt of niet, dat doet er even niet toe, want zo zijn de feiten. Ook hier geldt: weten is meten. Dit bundeltje psalmen heet in het Hebreeuws, de moedertaal van de Bijbel, het Hallel. Dat wil zeggen: de lofzang. Ook het woordje Halleluja – dat is: looft de Here! – hangt daarmee samen. Bij nacht en ontij, in

dagen van vreugde en van verdriet, met het kruis van Golgota in zicht, werd de paasviering zo besloten, met deze eeuwenoude woorden aan het eind van Psalm 118: 'Looft de Here, want Hij is goed, ja Zijn goedertierenheid, Zijn verbondstrouw, duurt in eeuwigheid!'

| 15

Dertien mensen, twaalf discipelen en de Meester, zijn op hun post. Ze zeggen, zingen de woorden die de eeuwen, de landen zijn doorgegaan. Samen zingen zij de lofzang. Was en is die lofzang bestand tegen de nacht? 'Nacht' staat dan voor alles wat aan het leven afbreuk doet, wat beschadigt, stuk maakt, wat mensen vermorzelt. Bestand tegen de nacht? Van die dertien bleef er ten slotte maar één over. Judas was de eerste die vertrok. Later volgden de anderen, een voor een. Ondanks alle grote woorden, zoals die van Petrus: 'Nee, maar op mij kunt u rekenen!' Ook hij viel door de mand.

Die oude woorden – looft de Here, want Hij is goed, Zijn goedertierenheid is tot in eeuwigheid! – konden ze niet meer meemaken. Ze konden dit alles niet verbinden met de duisternis van Getsemane, de spot, de veroordeling, het kruis, kortom: de nacht. Één bleef over! De Meester, die de Minste werd. Hij hield de lofzang vast, vol. Beter nog: Hij werd daardoor vastgehouden. Zei Hij daarom die vreemde woorden aan tafel: Mijn lichaam, als brood voor u gebroken, Mijn bloed als wijn voor u vergoten? Door de diepte van het lijden, het offer, de nacht heen, werd de lofzang bevestigd, vuurvast gemaakt, zelfs bestand tegen de dood: Looft de Here, want Hij is goed, Zijn verbondstrouw is tot in eeuwigheid!

Thermometer... Hoe warm, hoe koud is het? De aarde warmt